

De woeste zee getemd

Huib Stapel presenteert *Eens ging de zee hier tekeer*, een vierluik over de geschiedenis van de Zuiderzee. Daarin ontmoet hij historicus Eva Vriend, die veel onderzoek deed naar dit onderwerp.

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: FREDDY SCHINKEL, ANP

Nederland deed de wereld ver-
steld staan in 1932 met de
voltooiing van de Afsluitdijk.
Met technisch vernuft hadden
we de natuur bedwongen en – minstens
zo belangrijk – bewezen dat er geen bloe-
dige oorlog nodig was om land te verove-
ren. “Het was een prestigeproject”, zegt
historicus en journalist Eva Vriend. Zij
schreef het boek *Eens ging de zee hier
tekeer*, waarop de gelijknamige Omroep
MAX-reeks is gebaseerd waarin Huub
Stapel vanaf deze week de geschiedenis
van de Zuiderzee onderzoekt. “Europa
was nog aan het bijkomen van de ver-
schrikkingen van de Eerste Wereldoor-
log, waaraan Nederland niet had deelge-
nomen. Met de Afsluitdijk maakte ons
land internationaal goede sier.”
Eeuwenlang voerden de bewoners langs
de Zuiderzee strijd met het water. Meer-
maals liepen dorpen, steden en akkers
onder, duizenden mensen en dieren ver-
dronken. Aan de andere kant was de
ondiepe Zuiderzee van groot economisch
belang. “Hanzensteden als Deventer en
Kampen kwamen erdoor tot bloei. Tij-
dens de Gouden Eeuw liep alle handels-
vaart met de koloniën over dit water.”

Visserij

In de negentiende eeuw werden de
schepen groter. Het Noordzeekanaal
werd de nieuwe verbinding met Amster-
dam; spoorwegen en verharde wegen
vervingen veel transport over water. Op
de Zuiderzee kwam de visserij tot bloei;
de vangst werd naar heel Europa geëx-
porteerd. Maar ook de bevolking groeide.
Nederland was voor haar voedselvoorzie-
ning deels afhankelijk van het buitenland
en tijdens de Eerste Wereldoorlog bleek
hoe kwetsbaar het land daardoor was.
Al decennia werd er gesproken over
drooglegging of indamming van de
Zuiderzee; voor de veiligheid én voor

meer landbouwgrond. “De grote over-
stroming van 1916 was de druppel.
Tot aan Amersfoort liep het land onder,
er waren tientallen doden.”

In 1918 volgde het besluit om de Afsluit-
dijk aan te leggen. Tegelijkertijd begon
men met het inpolderen van gebieden in
het ‘nieuwe’ IJsselmeer. Voor de duizen-
den mensen die voor hun dagelijkse
broodwinning afhankelijk waren van de
Zuiderzee was nauwelijks aandacht.
In haar boek vertelt Vriend de verhalen
van een aantal gedupeerde families.
“De Zuiderzeegeschiedenis werd voor-
heen voornamelijk vanuit het perspectief
van ruimtelijke ordening beschreven,
maar wat betekende die beslissing voor
gewone mensen? De gevolgen werken
tot op de dag van vandaag door. Dat vind
ik heel interessant.”

Ze ontdekte dat kustplaatsbewoners
nauwelijks bij de besluitvorming waren
betrokken. Ook de compensatie liet te
wensen over. “Inpraak bestond nog
niet. Den Haag was ver van hun bed en
ze hadden groot ontzag voor autoriteiten.
Daarnaast konden ze zich er geen voor-
stelling van maken hoe men dat ruige
water zou temmen. Dat was ingrijpen
in Gods schepping.”

In de ingedamde Zuiderzee bestonden
geen eb en vloed meer, er waren geen
golven die tegen de kust beukten. “In
hun beleving was het een zoete, doodse
plas geworden. Door de ontzilting ver-
dwijnen vissoorten waar ze van leefden,
zoals haring en ansjovis. Velen zochten
een ander beroep of trokken weg. Ze
voelden zich aan hun lot overgelaten.”

Achterblijvers

Dat heeft tot de dag van vandaag invloed
op de achterblijvers. “Negentig jaar later
identificeren ze zich in plaatsen als Urk
en Volendam nog altijd sterk met die Zui-
derzeecultuur. Ze voelen zich verbonden

met botters en klederdracht, ook de jon-
gere generaties. Dat komt mede doordat
het besluit tot indamming van bovenaf is
opgelegd. Het wantrouwen in overheid en
buitenstaanders is toen ontstaan.”

Het kostte Vriend aan het begin van haar
onderzoek dan ook enige moeite om het
vertrouwen van de families te winnen.
Toen dat eenmaal was gelukt, kreeg ze
alle hulp en belandde ze in een warm
bad. “Ze waren blij dat ze nu eens hun
kant van het verhaal konden vertellen.
Het voelde voor hen als een soort erken-
ning. De onderlinge band in die dorpen is
enorm hecht, en door de afsluiting is die
alleen nog maar sterker geworden. Ze
staan altijd voor een ander klaar; koken
voor elkaar als iemand ziek is, passen
op elkaars kinderen. Ik heb me aan die
warmte gelaafd.”

Het was de bedoeling dat het IJsselmeer
nog verder ingepolderd zou worden, zoals
de Markerwaard. “Vanaf de jaren tachtig
kreeg men eindelijk aandacht voor de
schoonheid van het gebied en kwam er
verzet.” Zo bleef een uniek en historisch
waardevol stuk Nederland bewaard.

► EENS GING DE ZEE HIER TEKEER 20.40 NPO 2

Geschiedenis van de Zuiderzee

1170 Ontstaan tijdens de
Allerheiligenvloed

17e eeuw Vormt voor zeeschepen
de enige toegangsweg tot de havens
van onder meer Amsterdam en
Enkhuizen

1875 Opening Noordzeekanaal
verlegt het handelsverkeer, visserij
wordt belangrijk

1916 Na een dodelijke stormvloed
valt het definitieve besluit tot
indamming

1932 Het laatste gat in de Afsluitdijk
wordt gedicht